

De Liefde

Nieuwsbrief van de koren- en pelmolen
De Liefde te Uithuizen (Gr)
21^e uitgave - winter 2008/2009

De koren- en pelmolen *De Liefde* in het jaar 2008

De inmiddels 142 jaar oude molen *De Liefde* heeft dit jaar enige opvallende veranderingen ondergaan. In de eerste plaats doordat op 30 januari de meeste bomen en struiken rondom de molen werden gesnoeid, c.q. verwijderd. Hierdoor kwam de molen aan alle kanten weer beter in het zicht te staan en werd een belemmerende en bedreigende situatie voor het draaien van de molen voorkomen.

Een tweede in het oog springende verandering is het uiterlijk van de molen, nadat van 29 september tot 24 oktober twee medewerkers van het schildersbedrijf Roossien, met behulp van een hoogwerker de molen van onder tot boven een grote schilderbeurt gaven. Ook de askop, de kroonlijst met z'n rood-wit-blauwe banden, de groene roeden met de 94 witte kleppen van de zelfzwichting, alsmede alle delen van het zwichtmechanisme, de kistramen en

het baliehek werden geverfd. En zo kregen ook de randen om de baard en de koppen van de voeghouten een nieuwe frisse rode kleur. Ook de korte en lange schoren en het tussenachtkant werden weer wit en de stelling- en inritdeuren dondergroen.

Vele onderdelen waren na de restauratie van 1992/1994 niet meer geverfd, hetgeen uiteraard te zien was.

Wat nu nog rest is het teren van het gepotdekselde achtkant, de kap en de stellingschoren, die nu wel erg schraal en kaal afsteken tegen al die nieuwe en frisse kleuren.

Schoolbezoek in de molen

Dat de molen een ideaal object voor het onderwijs vormt, is in de loop der jaren wel gebleken. Aanvankelijk kwamen alleen de groepen vijf tot en met acht op de molen, doch de leeftijd wordt steeds jonger en in 2008 hebben meerdere groepen in de leeftijd van 4 en 5 jaar de molen bezocht. Daaronder waren enige groepen van de basisschool *De Schelp* en de *Regenboog-school*. Ook kwamen 6 groepen van de *Brunwerd-school* te Uithuizen de molen bezoeken en voor velen was het weidse uitzicht vanaf de stelling een grote voldoening, na het soms moeizaam beklimmen van de steile, smalle trappen in de molen *De Liefde*.

Hij laat de wind niet door
de hekken waaien.

Hij laat de gelegenheid niet voorbij gaan.

Kunst-fotoproject Open Monumentendag

Op 4 september fotografeerden groep 7 en 8 (28 kinderen) van de openbare lagere school *De Schelp* onder begeleiding van kunstenaar Sije Kingma de molen van meerdere kanten. Deze foto's werden vervolgens verwerkt tot twee fotocollages, beide op A0-formaat. Tijdens de Open Monumentendag, op 13 september, werden ze onder in de molen geëxposeerd.

Op deze dag kwamen 50 bezoekers in de molen, waaronder 2 Japanners.

Op de andere jaarlijkse "molendagen" was het aantal bezoekers beduidend lager. Zo kwamen er op 10 mei tijdens de Nationale Molen- en Gemalendag 's morgens 18 en 's middags slechts 1 bezoekers, op 14 juni tijdens het Groninger molenweekend waren dat 22 bezoekers en op 4 oktober tijdens de Dag van de Regio Noord Groningen / Het Hogeland 19 bezoekers.

Enige activiteiten in cijfers over het jaar 2008

In het jaar 2008 werkte ik 57 dagen op de molen. Op die dagen heb ik de molen 170 uren laten draaien. Daarmee maakte het wiekenkruis 88482 omwentelingen.

Het aantal bezoekers op de molen bedroeg 509, waarvan 173 schoolkinderen.

Gedurende de maand oktober kon de molen i.v.m. de schilderswerkzaamheden niet draaien en was dan ook gesloten.

Het kruien van de molen van west naar oost, vergt ca. 30 tot 45 minuten en is inmiddels te zwaar geworden. Hierdoor heeft de molen bij een oostenwind vaak niet kunnen draaien.

Een goedkope en afdoende oplossing, middels een afneembaar alternatief kruirad, zoals op de molen *'De Jonge Hendrik'* te Den Andel wordt gebruikt (zie de foto hieronder), waar zich hetzelfde probleem voordoet, is helaas nog niet gerealiseerd.

Men vindt geen molenaarshaan
of hij at gestolen koren.

Ieder is zelfzuchtig in zijn eigen zaken.

Het bestek uit 1838 van de molen 'De Hoop' te Garsthuizen

Op 2 januari 1839 trok een zware storm over het noorden van Nederland. De in 1715 door Jan Olgers gebouwde spinnekop met stelling te Garsthuizen was hier niet tegen bestand en waaide om. Geert Jans Nienhuis, die in 1824 eigenaar van deze molen was geworden, diende meteen een verzoek in "om in plaats van zijnen omvergewaaiden molen, eenen nieuwe rogge en pelmolen te mogen bouwen". Bij koninklijk besluit van 6 mei 1839 verkreeg hij echter alleen vergunning om "een pelmolen te doen oprigten, onder de Voorwaarden dat de molen met hout of eene soort van harde specie en niet met riet gedekt worde".

Molenmaker Jurjen H. Hoving uit Middelstum maakte in november 1838 een bestek voor de nieuw te bouwen molen, een achtkante bovenkruier met stelling.

Het gedetailleerde bestek, waarvan zich een kopie in het Groninger molenarchief bevindt, biedt ons niet alleen een blik in de opsomming van het materiaal en de prijzen daarvan, maar ook in de (Groninger) benamingen van de onderdelen. Tevens blijkt uit dit bestek, dat diverse onderdelen van de oude molen konden worden hergebruikt.

Een opvallend gegeven in dit geheel is echter dat het bestek dus reeds ruim een maand voor het omwaaien van de oude spinnekop was opgesteld. Blijkbaar had molenaar Geert Jans Nienhuis vóór het fatale ongeluk al plannen tot nieuwbouw.

Het is daarom twijfelachtig of de diverse onderdelen van de oude molen, zoals in het bestek vermeld, inderdaad konden worden hergebruikt. En wellicht is het noodzakelijk geweest het bestek daardoor nadien alsnog op enige onderdelen aan te passen.

Op 19 juni 1839 werd de molen, zoals uit een gedicht van Hoving blijkt, met enig feestelijk vertoon 'gerigt'. Hiermee zal bedoeld worden dat het achtkant op de stenen onderbouw was opgericht.

Uit het bestek voor de bouw van de oliemolen te Middelstum, in 1818, is mij gebleken dat zoiets inderdaad werd gevierd (met een kan genever) en in de bouw is het nog steeds gebruikelijk, het bereiken van het hoogste punt van een gebouw te vieren. Bij deze gebeurtenis kreeg de molen reeds de naam 'De Hoop', zo blijkt ook uit het gedicht van molenmaker Hoving, dat hij voor de eigenaren Geert Jans Nienhuis en

zijn vrouw Grietje Jakobs Kremer schreef. De molen was echter nog niet voltooid, doch dit zal ongetwijfeld in de loop van 1839 afgerond zijn.

Het bestek is op zes folio's uitgeschreven, vervat in een viertal schutbladen en opgedeeld in vele rubrieken en bevat een opsomming van alle benodigde materialen, de hoeveelheid ervan, de afmetingen en de prijzen. In vier kolommen worden alle gegevens keurig beschreven en berekend. Aan het eind van het geschreven bestek staat vermeld dat voor 'alle materealen' het totaal bedrag van f 4316,85½ werd berekend.

Molen 'De Hoop' is met de bijbehorende boerderij en schuur prachtig gelegen aan de Smydingeweg, even buiten het dorp Garsthuizen. De weidsheid van het landschap rondom, is in de laatste eeuwen nauwelijks veranderd.

In 1974 werd de molen gerestaureerd en op 3 mei 1995 werd een brand in de kap op tijd ontdekt en kon de molen worden gered.

De molen is nu een instructiemolen, waarop regelmatig gemalen wordt.

Vrijwel elke zaterdagmiddag wordt er van 13.30 tot 17.30 uur gedraaid en dan is de molen tevens te bezoeken.

Activiteiten buiten de molen

Naast mijn activiteiten op de molen *De Liefde* ben ik in 2008 35 dagen in enige (molen)archieven werkzaam geweest. En dit betreft dan het Groninger molenarchief te Veele, het RHC Groninger Archieven en het archief van het Waterschap Noorderzijlvest te Groningen. De werkzaamheden en het onderzoek dat ik hier verrichtte leidde o.a. tot een zestal artikelen, over molens uiteraard, die in enige molenbladen en historische tijdschriften werden afgedrukt. Deze artikelen zijn:

* *Het molenaarsgeslacht Klatter te Oude Pekela* in het jaarverslag 2007 van het Kapiteinshuis Pekela / Stichting Westers, pag. 7 t/m 16, met 6 illustraties.

* *Het verloop van de Groninger standerdmolens na de resolutie van 25 juni 1628* in het blad 'Molinologie' van de vereniging TIMS Nederland/Vlaanderen, nr. 28, 2007, pag. 1 t/m 10, met 7 illustraties.

* *Herbouw van de molen 'Hunsingo' te Onderdendam*, in 'de Zelfzwichter', jrg. 12, no. 2, juni 2008, pag. 3 t/m 6, met 5 illustraties.

* *Het bestek uit 1838 van de molen te Garsthuizen* in het blad 'Molinologie', van de vereniging TIMS Nederland/Vlaanderen, nr. 29, 2008, pag. 32 t/m 41, met 3 illustraties.

* *De stoom(koren)molens in de stad Groningen*, in 'de Zelfzwichter', jrg. 12, no. 3, oktober 2008, pag. 6 t/m 10, met 5 illustraties.

* *Pogingen tot molenbouw in de 19e eeuw te Uithuizen* in het blad van de Stichting Historische Kring Noordelijk Hunsingo, nr. 37, oktober 2008, pag. 27 t/m 32, met 1 illustratie.

Daarnaast verzorgde ik 8 keer een lezing en ook die gingen over molens. Eén ervan hield ik voor de Hervormde Vrouwenvereniging te Uithuizen en deze had als onderwerp 'De (verdwenen) molens van Uithuizen'. De andere lezingen gaf ik te Veendam (2x), Groningen, Winschoten (2x), Meeden en Nijkerk.

Das Mühlenmuseum Gifhorn

In het jaar 2008 bezocht ik ook vele molens, zowel in binnen- als buitenland en wel 41 windmolens, 11 watermolens en 1 rosmolen. Daarvan stond een 16-tal molens in het internationale molenmuseum Gifhorn in Duitsland.

Op een ca. 100.000 m² groot parkachtig terrein staan uiteraard verschillende typen molens uit Duitsland, maar ook uit Spanje, Frankrijk, Griekenland, Portugal, Oekraïne, Rusland, watermolens uit Tirol, Servie en Korea, een tredmolen uit Taiwan en een schipmolen uit Hongarije.

Aan de rand van het molenpark staat op een heuvel een grote geheel in hout gebouwde Russisch-orthodoxe kerk.

Midden op het terrein worden in een 800 m² grote hal ca. 45 wind- en watermolenmodellen tentoongesteld, alsmede diverse aan molens gerelateerde zaken.

Ik bracht er een dag door in bewondering en verwondering en constateerde tevens dat er in het Müller- und Backhaus goed gegeten en gedronken kan worden.

Voor geïnteresseerden is er op de website van het molenmuseum al het een en ander te zien: <http://www.muehlenmuseum.de>

Colofon

Tekst, opmaak en samenstelling van deze 21^e nieuwsbrief van de molen *De Liefde*
B. D. Poppen, *vrijwillig molenaar*

Reacties naar:

Ripperdadrift 16, 9981 LH Uithuizen

of per e-mail: b.poppen@net.hcc.nl

De website van de molen:

<http://web.inter.nl.net/hcc/B.Poppen/>